

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 15 (3471) ●

● ЧАЦВЕР, 28 КРАСАВІКА, 2016

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Родам з Глухавіч
Памяць пра кожную з адселеных беларускіх вёсак, пацярпелых ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС, жыве ў сэрцах іх былых жыхароў **Стар. 2**

Гара з кляштарам на вяршыні
З’явіліся новыя выданні пра ўдзел беларусаў у бітве пад Монтэ-Касіна **Стар. 3**

Жыццё знаходзіць выйсце
Нататкі з фотавыставы “Энергія жыцця. Чарнобыль. 30 гадоў” **Стар. 4**

ТРАДЫЦЫ

Этнавандроўкі ў глыбінку

Фотаздымкі з выставы Алены Ляшкевіч расказваюць пра сучаснае жыццё вясцоўцаў у ладзе з Зямлёю, Небам і Сусветам

Кацярына Мядзведская

Фотаздымкі з абрадаў “Юр’я”, “Пахаванне стралы”, са святаў Масленіца і Каляды, што дагэтуль жывыя ды ладзяцца ў розных рэгіёнах Беларусі, можна было пабачыць на выставе “Этнавандроўкі”. Экспазіцыя фотатвораў маладой аўтаркі Алены Ляшкевіч праходзіла ў мінскім офісе Студэнцкага этнаграфічнага таварыства па вул. К. Лібкнехта, 12. Здымкі ж рабіліся пад час паездак у глыбінку, прычым на працягу трох апошніх гадоў. І ў большасці выпадкаў выезды былі спалучаны з правядзеннем календарных абрадаў на Палессі, ва Усходняй і Цэнтральнай Беларусі.

“Абрады — наша жывая духоўная спадчына, якая захавалася ў народзе праз тысячагоддзі”, — гаварыла Алена Ляшкевіч на адкрыцці выставы. Пакуль гадавое кола народных святаў аўтарка адлюстравала ў фотаздымках толькі часткова, збіраецца пашыраць і геаграфію вандровак. “Ёсць яшчэ шмат мясцін, куды можна і хочацца паехаць! — радуецца дзяўчына. — А за цікавы досвед працы “ў полі” ў ўдзячнае сябрам Студэнцкага этнаграфічнага та-

варыства, асабліва Ірыне Мазюк ды Аляксею Глушко. А Сяргею Балаю з Беларускай асацыяцыі журналістаў — за тое, што навучаў “лавіць момант” на фотакурсах”.

Фотаздымкі з правядзення абрадаў са свячой на Міколу, масленічных дзяў у вёсцы Тонеж Лельчыцкага раёна асабліва дарагія для Алены. Многія з традыцыйных святаў яна памятае з дзяцінства: прыязджала тады ў вёску да бабулі. “Хто б мог падумаць, што буду фіксаваць цікавыя моманты народных святаў, занатоўваць на дыктафон ды ў блакноце ўспаміны стальных вясковых жанок...” — усміхалася яна, расказваючы пра свае набыткі. Справа ў тым, што этнавандроўкі з фотаапаратам для Алены цяпер не простае захапленне: гэта яшчэ і праца. Гісторык-этнограф па адукацыі, яна рыхтуе кандыдацкую дысертацыю па тэме “Масленіца”. Кожную сустрэчу з вясцоўцамі старанна занатоўвае: на фота, аўдыя- ды відэаносбітах. Пра кожную вандроўку ёсць што ўспомніць ды расказаць.

Вось, напрыклад, жывуць у глыбінцы і па сёння два абрады, прысвечаныя Святому Юрыю: у вёсках Ахонава (Дзятлаўскі раён Гродзенш-

АЛЕНА ЛЯШКЕВІЧ

Юр’еўскае шэсце ў вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна

чыны) і ў Пагосце (Жыткавіцкі раён Гомельшчыны). Абодва яны маюць статус Нематэрыяльнай гістарычна-культурнай каштоўнасці і ахоўваюцца дзяржавай. “Абрады гэтыя амаль адначасова праводзяцца, — гаворыць Алена. — Аднак асноўнае абрадавае дзеянне — абыход вёскі — у Ахонаве робяць пад вечар 5-га мая, а ў Пагосце — ранкам 6-га. Таму спрактыкаваны этнавандроўнік можа паспець адсвят-

каваць старажытнае свята двойчы”. Так, дарэчы, летась Алене і ўдалося зрабіць! У Ахонаве, згадвала, удзельнікаў абрада чакалі ў тых хатах, дзе год таму гулялі вяселлі. З мінулага Юр’я, дарэчы, у вёсцы прайшло пяць вяселляў, таму пабывалі ў пяці сем’ях. А летась было ўсяго адно... У Пагосце ж — трохі іншая завяздэнка: там з караваем “карагодом” абышлі вясцоўцы і поле, і вёску. → **Стар. 3**

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

З Неапалі — у Парэчча

Кацярына Аляксандрава

Падарункі да Вялікадня з Італіі, ад сяброў-беларусаў, атрымалі дзеці з Парэцкай школы-інтэрната, што ў Гродзенскай вобласці

Пасылку з Вялікоднымі прысмакамі ды яйкамі-цацкамі ў Парэцкую школу-інтэрнат для дзяцей-сірот і дзяцей, што засталіся без апекі бацькоў, адправілі супляменнікі з асацыяцыі “Разам”, што ў Неапалі. Як напісала ў рэдакцыю Ніна Менцоюкова, прэзідэнт створанай не так даўно суполкі, дабрачынная акцыя “Дзеці Італіі — дзецям Беларусі” праводзіцца сумесна з нядзельнай школай для рускамоўных дзетак, што працуе пры асацыяцыі “Славяне”. Хлопчыкі і дзяўчынкі з захапленнем малявалі на драўляных яйках забавныя тварыкі: перадавалі такім чынам аднагодкам у Беларусі прывітанні, добры настрой.

Як жа ўзнікла такая цікавая Вялікодная ідэя? “У 2014-м, калі суполка “Разам” толькі стваралася, на першым аргсходзе вырашылі: возьмем шэфства над якім-небудзь дзіцячым домам у Беларусі, — чытаем у пісьме спадчыніні Ніны. — Сама ж я ды і яшчэ некалькі сяброў суполкі, з Гродзеншчыны родам, васьмі і вырашылі дапамагачь Парэцкай школе-інтэрнату. Спісаліся з кіраўніцтвам — так і пасябравалі...”

Першыя падарункі з Італіі (самаробныя рукавічкі з воўны) атрымалі ўжо парэчанцы напярэдадні Новага 2015 года. “Дзеці прасілі даслаць агенчыкі на ёлку, — чытаем далей. — Паколькі спонсараў у суполкі пакуль няма, то мы самі шылі снегавічкаў, прадавалі іх на дабрачынных аўкцыёнах ды кірмашы Handmade, а на сабраныя сродкі купілі агенчыкі, гірлянды, святламузыку, іншыя ўпрыгажэнні”.

Між тым асацыяцыя “Разам” афіцыйна зарэгістраваная толькі 8 кастрычніка 2015 года. Створана для падтрымкі супляменнікаў з Беларусі ў Італіі, а таксама захавання іх нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці. Сярод мэтаў суполкі — супрацоўніцтва з беларускімі ды міжнароднымі арганізацыямі ў галіне адукацыі, культуры і турызму. У планах і сацыяльна-выхавальная праца з дзецьмі, моладдзю. Будуць праводзіць супляменнікі з Неапалі і культурна-адукацыйныя мерапрыемствы, канферэнцыі, форумы, дабрачынныя акцыі.

Газету “Голас Радзімы” чытаюць у інтэрнэце па ўсім свеце, таму паведамляем адрас Беларускай асацыяцыі “Разам”: Італія, г. Неапаль, вул. via Giuseppe Pica, 41 (станцыя метро Piazza Garibaldi); тэл. +39 34 07 40 71 35. Графік працы такі: пн., аўт, сер.: 15.00—18.00, нядз.: 9.00—13.00. Так што будзеце ў Неапалі — абавязкова завітайце да сваіх!

БЛІЗКІЯ ЛЮДЗІ

Перамагаюць вясёлыя і знаходлівыя

Іван Ждановіч

Беларусы Тальяці актыўна падтрымлівалі каманду КВН з Мінска, якая выступала ў горадзе на Волзе. І мінскія студэнты аказаліся на вышыні!

Спартыўныя каманды, артысты з Беларусі часта выступаюць і ў тых гарадах замежжа, дзе жывуць нашы супляменнікі. Вядома ж, гасцям патрэбная ўвага і падтрымка: каб настроіцца на выступленне, быць у добрай форме. Час ад часу мы пішам пра “акцыі падтрымкі”. Напрыклад, у тэкста “Песні, хлеб ды соль — усё для перамогі!” (ГР, 05.06.2014) быў падзагалавак: “Калі ў

Мінску праходзілі фінальныя матчы чэмпіянату свету па хакеі, беларусы Барнаула дапамаглі дабіцца поспеху хакеістам-суайчынніцам у чарговай гульні адкрытага чэмпіянату Расіі па хакеі на траве”. А падтрымалі спартсменаў актывісты суполкі “Беларускае зямляцтва на Алтаі”, якой кіруе Сафія Антоненка.

У тым артыкуле мы звярнуліся да супляменнікаў: “Больш творчасці ў працы, сябры! Бярыце прыклад з энтузіястаў, якія не толькі на сцэне, на сустрэчах у вузкім коле з нагоды святаў ці юбілеяў сцвярджаюць у замежжы беларускую прысутнасць. Ці даўно вы хварэлі за нашых спартсменаў, калі здабываюць яны славу Айчыне ў вашых

Каманда “Зборная МГЛУ” выступае ў Тальяці

краях? Ці сустракаецца з вучонымі, пісьменнікамі, артыстамі, удзельнікамі алімпіяд і конкурсаў, прадстаўнікамі ўлады, бізнэсу, проста турггрупамі з Беларусі, калі яны ў вас гасцюць?”

Расказвалі мы і пра тое, як беларусы Сыктыўкара ў 2014-м хораша віталі ў сябе знакамітую “караву Алімпіяды ў Сочы” Дар’ю Домрачаву (“Наша залатая Даша”, ГР, 10.04.2014). → **Стар. 4**

НЕЛЬГА ЗАБЫЦЬ

Родам з Глухавіч

Памяць пра кожную з адселеных беларускіх вёсак, пацярпелых ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС, жыве ў сэрцах іх былых жыхароў

Кацярына Мядзведская

Хутка 30 гадоў, як вёскі Глухавічы не існуюць: яна сышла ў нябыт пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС. А гэта была родная вёска маёй бабулі ў Брагінскім раёне Гомельшчыны. Знаходзячыся ў 30-кіламетровым радыусе вакол ЧАЭС, яна трапіла пад адсяленне ў першую чаргу. Цяпер у нэце ёсць сайт "Односельчане", на старонках якога былыя жыхары адселеных вёсак Брагіншчыны дзеляцца ўспамінамі, выкладваюць старыя фота (у тым ліку і з 20-х—30-х гадоў), "свежыя" відэа... Раз на год, на Радаўніцу, ім дазваляецца наведаць вясковыя могілкі. Адтуль і запісы, ад якіх сэрца сціскаецца: сярод неверагодна прыгожай прыроды, вялізных дрэваў, кустоў з лістотай-зеланотай амаль не відаць ужо хат...

У які ўжо раз распытваю бабулю пра Глухавічы. І яна, Яўгенія Немагай (у дзявоцтве Паўлючэнка), не стамляецца гаварыць: "Вёска вялікая была, з гісторыяй... Вуліца такая, што глядзіш — і не відаць яе канца. Шмат двароў: дзяцей, моладзі заўсёды было многа. Быў і клуб, і школа, і царква... Пасля і магазін адкрылі, і фельчарскі пункт — у райцэнтр не было патрэбы ездзіць. А калі ўжо ў Мінску я жыла, то да бацькоў на самалёце лятала: ад аэрапорту, што ў Брагіне быў, да Глухавіч зусім блізка было, прасцей дабірацца".

Слухаю — і не верыцца: казка нейкая! Ды ў нэце знаходжу: "Вёска Глухавічы вядомая з XV ст. як паселішча ў Мінскім ваяводстве ВКЛ. Дзейнічала Міхайлаўская царква. У 1930 г. — пачатковая школа, працавалі паравы млын, конная крупадрабллка (з 1928 г.), вятрак (з 1916 г.), дзве кузьні, цыркулярка. У 1970 г. адкрылася васьмігадовая школа, былі Дом культуры, бібліятэка, фельчарска-акушэрскі пункт, аддзяленне сувязі, майстэрня бытавога абслугоўвання, магазін".

Цяпер у Глухавічах — кантрольны пункт па назіранні за мясцовасцю, а жыхары (236 сем'яў!) пераселены ў незабуджаныя радыенуклідамі месцы. Родная сястра бабулі, Надзея Кілякова, з сям'ёй пераехала ў пасёлак Акцябр, гэта Рэчыцкі раён. Памятаю, казалі тая: "Усё добра: і хата, і агарод, і куры, і вінаград, і нават гарачая вада ды выгоды ў доме. Але як заплюшчу вочы, так і бачу — гусі нашыя ідуць уздоўж вуліцы, вуліці з пчоламі бацькаўскія..."

У 1986-м у газете "Известия" за жнівень з'явіўся артыкул "Обживая

На адкрыцці выставы "Чарнобыль. Праз 30 год" у Нацыянальнай акадэміі навук

новые места". Карэспандэнты М. Матукоўскі і А. Секратароў пісалі: "Кто может предсказать, где случится беда, каковы будут ее масштабы и последствия? Увы... Но самое главное для человека в опасный момент не растеряться, собрать все свои силы, знания и волю в кулак и противопоставить их стихии". І словы тыя, як мне падаецца, актуальныя і па сёння. Рэха Чарнобыля доўга яшчэ будзе адгукацца ў душах і сэрцах людзей, а з наступствамі аварыі будучы змагацца на розных узроўнях.

Сёння шмат робіцца для захавання памяці пра адну з найцяжэйшых тэхнагенных катастроф XX стагоддзя. Вось і нядаўна ў Хойніках адкрылі Памятны знак энергетыкам-ліквідатарам аварыі на ЧАЭС. Па ўсёй краіне праходзяць тэматычныя фота- і дакументальныя выставы, лекцыі, сустрэчы з пажарнымі-ліквідатарамі аварыі. Да адкрыцця Міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай унёску навуковай і творчай інтэлігенцыі Беларусі, Расіі ды Украіны ў пераадоленне наступстваў чарнобыльскай аварыі, якая праходзіла ў НАН Беларусі, фотапраект "Чарнобыль. Праз 30 год" падрыхтавала БелТА. Што бачым на чорна-белых і каляровых здымках? Як узводзяцца новыя жылыя раёны для перасяленцаў... Як цяпер апрацоўваюць палі на прычарнобыльскіх тэрыторыях... Як высаджваюць лясы... Як навуковыя,

медыцынскія вынаходніцтвы дапамагаюць змагацца за здароўе людзей. А галоўная ідэя выставы — жыццё працягваецца! Хоць нікому невядома, калі зноў забурліць, зазіхаць яно там такою ж моцнаю плынню, як некалі...

Пакуль жа пра крэўна родныя землі ды вёскі можна чытаць у нэце. На "Односельчанах" і знаходзяць адзін аднаго "землякі". Напрыклад, Людміла Шылец напісала мне: "Продкі мае спрадвеку жылі ў Глухавічах. Родная вёска дагэтуль застаецца самым любім для мяне месцам. У снах ды марах хаджу па глухавіцкім бруку, ніводнай

сцяжынкы за столькі гадоў не забылася. Вось праходжу краму, яна справа, потым фельчарскі пункт, затым, агародамі, на завулак, дзе жыве старшыня... А вось і наш агарод. Вішні ўсе квітнеюць... Як жа гэта балюча і страшна: калі цябе ў адно імгненне пакідаюць без "роднага кута". Але Глухавічы будучы жыць! Пакуль я жывая, пакуль жывуць мае дзеці..."

Дарэчы

30-кіламетровы радыус вакол ЧАЭС — зона адчужэння. І жыць там нельга яшчэ 24 тысячы год! Такі перыяд распаду доўгажывучых радыенуклідаў.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

Цяплом гатовы падзяліцца

Беларусы Елгавы актыўна ўдзельнічаюць у грамадскім жыцці горада

Праца беларускай суполкі "Лянок" арганічна ўліваецца ў плынь гарадскіх культурных падзей — таму і паважаюць у Елгаве нашых супляменнікаў. Пра тое, як гэта робіцца, раскажу на сакавіцкіх прыкладах.

Калі да Свята жанчын ва Упраўленні грамадскай інтэграцыі Елгавы ладзілася вечарына "Усё для жанчын!", то ўрачыстасць адкрыла Алена Грысле — кіраўніца Беларускага таварыства "Лянок". Віншаваў гасцей і дэпутат гардумы Віліс Ляўчонак, а потым — тры пакаленні мужчын. Чыталі свае вершы на беларускай і рускай мовах Вацлаў Гераеўскі ды Аляксандр Глушакоў — абодва з нашай суполкі. Апошні вядомы ў Елгаве і як музыка, дырыжор аркестра духавых інструментаў: ён выкладае ў ваеннай школе. Хоць у дзяцінстве пабываў у фашысцкім канцлагеры, аднак застаецца аптымістам, паэтам-лірыкам. Упрыгожыла свята і выступленне Рыжскага тэатра песні "Этюд", прычым артысты Юры Ціхаміраў і Яўген Рыхліцкі спявалі на розных мовах: беларуская, італьянская, латышская, польская, руская, цыганская, украінская. А цяпер адкрыў невядомы сакрэт: незабыўнае свята для жанчын ладзілі сумесна беларуская суполка "Лянок" і Упраўленне грамадскай інтэграцыі горада.

"Засвяціліся" беларусы Елгавы і на свяце Масленіца, якое адзначалася ў спарткомплексе «Sporta Halle». Вясельная забава там было шмат. А нашы Алена Грысле ды ўдзельніца гурта "Лянок" Вера Свіке правялі для дзяцей і дарослых цікавыя святочныя гульні. Адна з іх, пад назвай "кіданне поўнага мяшка на дальнасць", мела асаблівы поспех.

19 сакавіка ў філіяле "Jelgava" дзяржцэнтра сацыяльнага догляду "Zemgale" ладзіўся канцэрт, прысвечаны Вялікадню (па заходнім хрысціянскім абрадзе. — Рэд.). Выступілі гурт таварыства "Лянок" (мастацкі кіраўнік М. Елісеева) і танцавальны гурт "Сімха" (кіраўнік С. Розэнцвейг) Елгаўскага юрэйскага таварыства. Паэт Вацлаў Гераеўскі чытаў свае творы, гучалі песні на латышскай, беларускай і ўкраінскай мовах, былі танцы пад юрэйскую музыку. Дарэчы, той дзень быў непагодлівы: гусцелі хмары, пайшоў снег, было штармавое папярэджанне... Аднак артысты прынеслі людзям у прытулак сваё сардэчнае цяпло, у якім яны маюць вялікую патрэбу. А ладзілі канцэрт сумесна Упраўленне грамадскай інтэграцыі з суполкай "Лянок" ды юрэйскім таварыствам.

Іна Олесавя, член праўлення Елгаўскага Беларускага таварыства "Лянок"

РАЗАМ

Відэамаст для пабрацімаў

Людміла Бяляўская

Дзякуючы тэлемасту бліжэй сталі гарады-пабрацімы Мінск і Новасібірск

Тэлемаст паміж гарадамі-пабрацімамі прайшоў упершыню, і адбылося гэта, што сімвалічна, якраз напярэдадні 20-годдзя падпісання Пагаднення па стварэнні Саюзнай дзяржавы. Гэтае свята, заўважу, асабліва дарагое для новасібірскіх беларусаў: за два дзясяткі гадоў мы здзейснілі шмат

добрых спраў на карысць брацкіх народаў. Некаторыя з іх згадваліся і пад час тэлемасту. У Вялікай зале мэр'і Новасібірска, упрыгожаным нацыянальнымі сцягамі Расіі ды Беларусі, вакол мэра Анатоля Локаця сабраліся дэпутаты гарсавета, кіраўнікі райадміністрацый горада. Былі таксама супрацоўнікі, актывісты Новасібірскага цэнтра беларускай культуры, прадстаўнікі нацыянальна-культурных аўтаномій беларусаў, грамадскіх і культурных арганізацый, а таксама бізнесу. А яшчэ — Дарэд-

ца, кіраўнік аддзялення "Новасібірск" Пасольства Беларусі ў Расіі Сяргей Пяткоў і прадстаўнік Міністэрства замежных спраў Расіі ў Новасібірску Мікалай Афанасаў.

Пад час тэлемаста мы бачылі і паважаных мінчан — у Зале пасяджэнняў Мінскага гарвыканкама вакол мэра Андрэя Шорца таксама сабраліся прадстаўнікі адпаведных ведамстваў, арганізацый.

Размова, хоць і была на вялікай адлегласці, атрамалася цёплаю, душэўнаю, узаемакарыснаю. У

Сярод удзельнікаў тэлемаста і арыст Анатоля Ярмаленка

прыватнасці, кіраўнікі гарадоў гаварылі пра канкрэтныя праекты, скіраваныя на развіццё брацкіх адносін паміж краінамі, гарадамі, пра перспектывы далейшай працы. А

супраца паміж Беларуссю і сібірскімі рэгіёнамі Расіі у галіне эканомікі, навукі, культуры ідзе ўжо не адзін год. І тое пацвердзілася і ў дыялогу іншых удзельнікаў відэаканферэнцыі.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Гара з кляштарам на вяршыні

З’явіліся новыя выданні пра ўдзел беларусаў у бітве пад Монтэ-Касіна

Адам Мальдзіс

У калектыўнай памяці беларусаў верасень 1939-га па-ранейшаму не толькі свята ўз’яднання Заходняй Беларусі з Усходняй, але і згадка пра тысячы супляменнікаў, лёсы якіх раструшчыла за 2-3 тыдні на самым пачатку Другая сусветная вайна. Пра тое пісаў і “Голас Радзімы”: “Высокае неба Монтэ-Касіна: Змагацца з фашызмам больш за 70 000 нашых суайчыннікаў з Заходняй Беларусі пачыналі яшчэ ў верасні 1939-га: калі Германія напала на Польшчу, іх адразу мабілізавалі ў Войска польскае” (ГР, №35, 17.09.2015). Калі той артыкул рыхтаваўся да друку, у рэдакцыю газеты зайшоў літаратар Юрый Папоў. Прынёс у падарунак дзве свае кнігі: адну — пра мемуарыял “Звон Нагасакі” пры Чырвоным касцёле ў Мінску (пра кнігу “Голос Ангела” мы пісалі ў тэксце “Звон з Нагасакі” (ГР, №33, 3.09.2015), і другую, пад назвай “Гора і монастырь”, летась выдадзена да 70-годдзя заканчэння Другой сусветнай вайны. Апошняя прызначана “для гісторыкаў, студэнтаў ВУНУ, шырокай грамадскай аўдыторыі”. У канцы кнігі змешчаны здымак і аўтара, зроблены на могілках каля Монтэ-Касіна і на фоне гары.

Кніга “Гара і кляштар” распачынаецца зваротам да чытачоў пробашча касцёла Святых Сымона і Алены, ксяндза-магістра, кандыдата гістарычных навук Уладзіслава Завальнюка і сакратара Таварыства “Беларусь—Польшча”, журналісткі Галіны Пяткевіч. Яны тлумачаць чытачу, чаму раней каталіцкія вернікі будавалі святыні ў непрыступных месцах, у плячорах пад зямлёй, на высокіх гарах: ім даводзілася хавацца там ад праследаванняў язычнікаў, іншых ворагаў. Кляштар на гары Монтэ-Касіна (гэта ў цэнтры Апенінскага паўвострава, у 115 кіламетрах паўднёвей Рыма) быў узведзены ў VI стагоддзі і не раз разбураўся заваёўнікамі. Асабліва жор-

Від на гару зверху

стка, амаль ушчэнт — у час наступальных бамбардзіровак у маі 1944-га, калі там абараняліся італьянскія і нямецкія войскі, што перагарадзілі шлях 8-й брытанскай арміі. У складзе ж апошняй, апрача англічан, ваявалі аўстралійцы, новазеландцы, індыйцы, армія пад камандаваннем генерала Уладзіслава Андэрса. У апошняй было шмат нашых супляменнікаў-беларусаў, выхадцаў з былой Заходняй Беларусі. Папулярнасцю, Кажуць, сярод іх карыстаўся... прыручаны мядзведзь па мянушцы Войтак, які безадказна падносіў стралкам артылерыйскія снарады (нядаўна, дарэчы, таму касаліпаму пастаўлены помнік у Кракаве).

Воіны-андэрсаўцы вызначаліся асаблівай адважнасцю. Іх пасылалі на самыя небяспечныя ўчасткі, дзе яны здзяйснялі падзвігі, а таксама і масава гінулі. Паводле падлікаў Юрыя Папова, толькі ля гары Монтэ-Касіна пахавана 177 нашых суайчыннікаў, якія, піша аўтар, “павінны лічыцца роўнымі з іншымі ахвярамі Вялікай Айчыннай вайны”.

У асноўных раздзелах кнігі падрабязна разглядаецца гісторыя кляштара, у якім знаходзіцца магіла яго заснавальніка Прападобнага Бенедыкта. Яна даўно лічыцца святым месцам, а сам кляштар — цэнтрам “культуры і мастацтва сусветнага ўзроўню”. Да IX стагоддзя гара Монтэ-Касіна стала “самым багатым кляштарам у свеце”, і яго слава “дасягнула апагею”. Таму перад яго бамбардзіроўкай аліянты доўга дыскутавалі: ці трэба на яго кідаць вызначаных 750 тон бомбаў? Што ж, выбар быў сапраўды няпростым. І сёння,

Якуб Конан — адзін з удзельнікаў вядомай бітвы

Калісьці гэтая вяршыня была непрыступнаю

напрыклад, многія гісторыкі лічаць тое руйнаванне непатрэбным, нават варварскім...

Пасля вайны, піша аўтар, кляштар быў старанна адноўлены: італьянскі ўрад абвясціў яго сваёй уласнасцю, прыдаў “статус нацыянальнай каштоўнасці”. У багата ілюстраванай кнізе змешчаны каляровыя фатаграфіі яго інтэр’ераў, здымкі дагледжаных магіл жаўнераў-беларусаў. Надрукаваны ў алфавітным парадку іх спіс з указаннем прозвішчаў, імянаў, датаў і месцаў нараджэння. Дарэчы, сярод іх знайшоў і нямаля землякоў з Гродзеншчыны. На дзвюх старонках, польскай і рускай, прыведзены тэкст (памятаю яго з дзяцінства) кранальнай песні “Чырвоныя макі на Монтэ-Касіна”.

У канцы кнігі ёсць звесткі пра воінаў

з Арміі Андэрса, якія вярнуліся на радзіму, у тым ліку і здымак аднаго з іх, Якуба Конана. Асноўная ж і частка пасля вайны пераправілася з Італіі ў Англію. Дарэчы, у час камандзіровак у Лондан я чуў аповеды відавочцаў пра двух з іх. Адзін сядзеў па вечарах каля вакзала Вікторыя і зарабляў сабе на хлеб іграй на цымбалах. Другі, родам з Вілейскага раёна, ніяк, казалі, не мог пераадолець англійскай моўны бар’ер. І таму ён моўчкі працаваў на канвееры, а побач стаяла дзяўчына-узлска, у якой была тая ж моўная праблема. Неўзабаве яны пажаніліся і сталі ці не самай шчасліваю парай у свеце, бо не маглі сварыцца... Я спрабаваў даехаць да іх, напісаць пра суайчыннікаў у дарожных нататках “Там, за Ла-Маншам”. Але, аказалася, іх не ста-

ла крыху раней маёй задумы.

Тут варта сказаць колькі слоў і пра кніжку “Беларусы ў бітве за Монтэ-Касіна”, выдадзена ў Мінску ў 2004-м. У ёй змешчана дакументальная аповесць “Смерць і салаўі” Пётры Сыча, удзельніка бітвы, які потым жыў і памёр у Германіі, а таксама верш Міхася Кавыля “Макі”. Там жа ёсць даследаванне Юрыя Грыбоўскага “Беларусы ў польскім войску ў СССР, польскай арміі на Усходзе, другім польскім корпусе (1941—1947)” і здымак удзельніка бітвы, а потым дырэктара Беларускага музея і бібліятэкі імя Францішка Скарыны ў Лондане айца Аляксандра Надсана, які летась адышоў у іншы свет. Жыве яшчэ ў ЗША і выдаў у Мінску кнігу ўспамінаў удзельнік баёў пад Монтэ-Касіна, ураджэнец Валожына Мікалай Махнач, пра якога таксама пісалі і “Голас Радзімы”, і маладзечанская “Рэгіянальная газета”.

Як бачым, памяць пра ўраджэнцаў беларускай зямлі, якія мужна змагаліся ў адной з самых складаных і крываваў бітваў Другой сусветнай вайны, зберагаецца ў нашым народзе. Варта, аднак, прадаўжаць пошукі: беларусы з арміі Андэрса гінулі ў Італіі не толькі пад Монтэ-Касіна...

Дарэчы

Спісы, месцы іншых пахаванняў беларусаў, загінулых у Італіі, сапраўды патрабуюць удакладнення. У прыватнасці, наш пазаштатны аўтар Мікалай Бойка пасля публікацыі “Высокае неба Монтэ-Касіна” напісаў у рэдакцыю, што яму вядома: пра ўсіх пахаваных на польскіх ваісковых могілках пад Балонняй, у Сан Лаццара ды Савена (там жа пахаваны і Антон Крыцкі, аднавясковец Мікалая) ёсць весткі ў даведніку на польскай мове “Przewodnik po polskich cmentarzach wojennych we Włoszech: Monte Cassino, Loreto, Bolonia, Casamassima: Przewodnik z pełnym spisem poległych i dokładnym rozmieszczeniem grobów na 50 rocznicę bitwy o Monte Cassino” Адама Студзінскага (Adam Studzinski (ed.)). Выходныя ж дадзеныя кнігі такія: Warszawa: Oficyna Wydawnicza Fulmen, 1994. У даведніку ёсць імёны нашых землякоў.

ТРАДЫЦЫ

Этнавандроўкі ў глыбінку

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

“Свята Юр’я лічылася заўсёды адным з самых важных для жыхароў Тураўшчыны, — расказвае Алена Ляшкевіч. — Аднак сёння яно ў поўнай меры захавалася толькі ў некаторых месцах. Так, у Пагосце і цяпер, як шмат гадоў таму, менавіта у Дзень святога Юр’я ўпершыню выганяюць жывёлу на пашу, п’якуюць хлеб-карагод і ўпрыгожваюць яго галінкамі квітнеючых дрэў. Дзяўчаты з’яўляюць сабе вянкi ды разам з жанчынамі, бабулямі ідуць у поле: каб “задобрыць Бога на ўраджай”, а таксама каб у будучыні паспяхова знайсці сваю пару і працягнуць род”.

Захаванне абрадаў — справа вельмі далікатная: трымаюцца ж яны ў асноўным на энтузіястах. А вёсцы Пагост у гэтым сэнсе вельмі пашчасціла. Там створаны этнагурт “Міжрэчча”, ім кіруе завадатарка і выдумшчыца Кацярына Панчанка. Дзякуючы ёй старанна збіраюцца ды зберагаюцца аўтэнтчныя спевы, праводзяцца абрады. Алена

АЛЕНА ЛЯШКЕВІЧ

Жытнія каласкі — як абярэг

Ляшкевіч упэўнена, што ў Пагост варта завітаць і на іншыя святы з традыцыйнага народнага календара: Раство, Шчодры вечар, Саракі, Жаніцьбу коміна... Вёска знакамітая і каменным крыжам, што захоўваецца ў мясцовай царкве — Кажуць, гэта адзін з тых, што, па ле-

гендзе, прыплыў па Дняпры-Прыпяці з Кіева ў XII стагоддзі. Крыж той, дарэчы, таксама ёсць на фотаздымку даследчыцы народнай культуры.

Шмат цікавага даведваюцца этнавандроўнікі і па дарозе да месцаў правядзення абрадаў. “Што вы ведаеце пра “агурковую сталіцу” Альшаны, што ў Столінскім раёне? — пытаецца Алена. — Мiane, напрыклад, здзівіла: амаль ніхто з вясцоўцаў не з’яжджае там з малой радзімы. Бо навошта недзе шчасця шукаць? Бадай, ніякая прафесія, набытая ў сярэднім ці вышэйшай навучальнай установе, не даць такога прыбытку, як парнік. Але ж і цяжкай працы там не баяцца: да яе прывучаюць дзетак з маленства”. Летась, дарэчы, Алена пазнаёмілася з альшанскім хлопцам, які падвозіў яе на машыне да Барысава. Аказаўся гаваркім, шмат чаго паведаміў пра мясцовы побыт. Так, хлопцы ў Альшанах ужо ў 17-18 гадоў самі “ставяць парніка”, каб не браць грошы ў бацькоў, і вырошчваюць у іх гуркі,

АЛЕНА ЛЯШКЕВІЧ

На Масленіцу ў вёсцы Тонез упрыгожваюць ёлачку

перцы, памідоры, капусту... А жэняцца, расказваў альшанец, як толькі заробяць на асабісты дом: гады ў 22. Прычым жанок бяруць за сябе маладзейшых: 18-19-гадовых. Дзяцей жа ў сем’ях бывае па 6-7, а часам і па 15-17! Да парніковай працы прывучаюць іх з маленства. Вось якія бываюць традыцыі ў век глабалізацыі, кампютарных тэхналогій! Самы час, да-

рэчы, і там навукоўцам папрацаваць, пра досвед Альшанаў свету распавесці. Бо жывем жа ў пару, калі кожны другі з маладых людзей, які сведчыць сацыялагі-псіхалагічнай статыстыка, праўляе як прываблівы стыль жыцця адзіноту...

Так што незвычайнае знаходзіцца побач — трэба толькі ўмець заўважаць. Як тое і робіць Алена Ляшкевіч.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Жыццё знаходзіць выйсце

На фотавыставе “Энергія жыцця. Чарнобыль. 30 гадоў” большую частку экспазіцыі займаюць здымкі Сямёна Шаўцова, зробленыя ім у Брагінскім раёне Гомельшчыны за апошнія 10 гадоў

Людміла Малей

Выстава ў мастацкай галерэі “Універсітэт культуры” Беларускага ўніверсітэта культуры і мастацтваў — праект грамадскай арганізацыі “Беларускі зялёны крыж”, рэалізаваны пры фінансавай падтрымцы Еўрасаюза. На вернісаж прыйшлі прадстаўнікі Беларускага фонду міру, іншых грамадскіх арганізацый, фотамастакі, навукоўцы, студэнты, журналісты. Адкрыў фотавыставу дырэктар Беларускага зялёнага крыжа Уладзімір Шаўцоў. Упрыгожылі вернісаж фальклорныя спевы з Палесся: іх выконваў гурт “Vuraj” (“Вурай”) на чале з Сяргеем Доўгушавым. Гучала тое адметнае, што сабралі самі музыкі-спевакі ў экспедыцыях і вандроўках.

Людзей, як вядома, збіраюць розныя падзеі. У тым ліку і трагічныя: 30 гадоў таму, 26 красавіка 1986 года, пралегла мяжа паміж жыццём да і пасля Чарнобыля. У 1 гадзіну 23 хвіліны 58 секунд выбух рэактара на Чарнобыльскай АЭС нанёс жорсткі ўдар па лёсах мільёнаў людзей. Буйнейшая тэхнагенная катастрофа стала выпрабаваннем і для беларускага народа. Выступоўцы дзяліліся ўспамінамі пра тыя дні. Як вядома, спачатку звестак пра маштабы трагедыі ў адкрытых крыніцах інфармацыі не было. Згадалася і мне: у той час жыла ў Кіеве — гэта амаль 100 км ад АЭС. Стаяла гарачае надвор’е, людзі адпачывалі на прыродзе, працавалі на дачных участках, хадзілі па вуліцах... Толькі пасля травenskіх святаяў сказалі праўду. І Кіеў апусцеў. У дварах, помніцка, не чуваць было дзіцячых галасоў, на вуліцах не відаць

ЛЮДМІЛА МАЛЕЙ

На вернісажы гурт “Vuraj” выконвае мелодыі з палескіх рэгіёнаў

пражых, а ў крамах — пакупнікоў. Усе, хто не змог з’ехаць з горада, на вуліцы імкнуліся не выходзіць. Радзяцця не бачная, але ж металічны прысмак у роце адчуваўся. У Мінску, расказалі мне пазней, было спакойна: бо гэта далей ад ЧАЭС. Аднак менавіта Беларусь больш за іншыя краіны пацярпела ад катастрофы, атрымала 70% радыяцыйнага забруджвання з Чарнобыля. З часам з мапы краіны знікла больш за 430 населеных пунктаў. Наступствы трагедыі — як сацыяльна-эканамічныя, экалагічныя, так і ў культурна-духоўнай сферы — адчуваюцца па гэты час. Генеральная Асамблея ААН абвясціла 26 красавіка Міжнародным днём памяці ахвяраў радыяцыйных аварыяў і катастроф.

Большую частку экспазіцыі на выставе “Энергія жыцця. Чарнобыль. 30 гадоў” займаюць здымкі фатограф Сямёна Шаўцова, зробленыя ім у Брагінскім раёне Гомельшчыны за апошнія 10 гадоў. Хаты, якія разбурае час... Пакінутыя рэчы... Больш за ўсё ўражаюць твары людзей, асабліва вочы дзяцей. На вернісажы гаварылі: гэта будучыню народа мы абараняем, калі пераадолюем наступствы аварыі, адраджаем зямлю, развіваем міжнароднае супрацоўніцтва. І калі займаемся аховай здароўя, павышэннем адукацыйнага, культурнага ўзроўню жыхароў пацярпелых раёнаў. Як вядома, у Беларусі рэалізуецца Дзяржпраграма па пераадоленні наступстваў катастрофы на Чарно-

быльскай АЭС на перыяд да 2020 года.

На некаторых фотаздымках памастацку адлюстраваны пульс жыцця, якое працягваецца. Ды і сама Зямля — жывая, пакуль на ёй жывуць, пакуль на ёй працуюць. Пра тое згадвалі выступоўцы на вернісажы.

Арганізатары расказалі: экспазіцыя будзе яшчэ дапоўнена работамі ўдзельнікаў пленэру фотамастакоў, які адбыўся ў красавіку 2015-га ў Брагінскім раёне. Гэта была адна з частак праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі “Развіццё патэнцыялу сеткі сямейных клубаў у Чарнобыльскай зоне з мэтай паляпшэння сацыяльна-эканамічнай сітуацыі”. А тады ўжо выстава адправіцца з Мінску ў Брагін і далей па Беларусі.

БЛІЗКІЯ ЛЮДЗІ

Перамагаюць вясёллыя і знаходлівыя

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

А вось у нашай пошце яшчэ адна добрая вестка аб працягу “шэфскіх” традыцый — з Тальяці. “Мы хварэлі за каманду КВН з Мінска, і нашы хлопцы выйгралі нядаўна ў КВН, прычым сярод пяці каманд! — напісала Людміла Дзёміна, кіраўніца суполкі “Нёман”. — Гэта каманда з Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта, французкі факультэт. Хлопцы — проста малайцы, мы з імі пасябравалі”. Па нашай просьбе Людміла скінула па элпошце яе перапіску з супляменнікамі. Гартаем... Яна ў сярэдзіне сакавіка атрымала ліст на тэму “Беларусы прыязджаюць у Тальяці”. “Даведаліся, што ў Тальяці ёсць беларуская Нацыянальна-культурная аўтономія “Нёман”, — пісалі капітан каманды “Зборная МГЛУ” Гардзеі Яршоў і адміністратар Дзмітры Леаш. — У вашым горадзе, у канцэртнай зале Палаца культуры, мастацтва і творчасці пройдуць гульні Першай лігі Міжнароднага саюза КВН. Сёлета нашай

камандзе выпаў гонар прадстаўляць там Рэспубліку Беларусь. Мы — першая беларуская каманда КВН, якая паедзе гуляць у Тальяці, у Першую лігу. І мы хацелі б наладзіць супрацоўніцтва, запрасіць беларусаў Тальяці на нашу гульнію — яна пройдзе 1 красавіка. Хварэйце за нас: мы разам пераможам!”

“Нёманаўцы” адгукнуліся на просьбу. Вырасылі хварэць за сваіх з беларускімі сяжкамі, а студэнты паабяцалі прывезці ім і вялікі сцяг. Былі, аднак, праблемы. Людміла Дзёміна патлумачыла Гардзею і Дзмітрыю: “Шмат глядачоў сабраць не абячаю. На КВН, як вядома, ходзяць у асноўным студэнты, а ў нашай суполцы — пераважна пажылыя людзі: беларусы, якія ў свой час прыехалі будаваць Волжскую ГЭС ды АўтаВАЗ. У ансамблі беларускай песні “Купалінка” цяпер спяваюць і дзяўчаты-старшакласніцы, адна — студэнтка музвучылішча. Гэта, што называецца, ваша аўдыторыя. Аднак усе — са шматдзетных ці няпоўных сем’яў, да таго ж

Перамогу ў Тальяці беларусы святкуюць разам

у горадзе эканамічная сітуацыя вельмі складаная: 80 працэнтаў заводаў стаіць, астатнія, як кажуць, на апошнім дыханні. Грошы на білеты складана будзе знайсці, але паспрабуем, каб падтрымаць вас. Да таго ж мы самі 3 красавіка праводзім вялікае мерапрыемства: штодзень рэпетыцыі”.

Мінчане ўдакладняюць, калі яны будуць у Тальяці, і што з імі гуляюць каманды “Профком “Челси” (Самара), “НК Грозный” (Чачэнская рэспубліка), “Первый космонавт” (Барнаул), “Театр Уральского зрителя” (Чалябінск) і “Златоуст — Сборная Восхода” (Новасібірск). І тут — зноў фінпытанне: камандзе трэба

распаўсюдзіць 60 білетаў — для сваёй групы падтрымкі, па 400 рублёў кожны. Таму, дарэчы, і звярнуліся студэнты па дапамогу...

І ўрэшце ж усё склалася найлепшым чынам: група падтрымкі з “Нёмана” спрацавала выдатна, беларусы былі на сцэне ў Тальяці самымі вясёлымі ды знаходлівымі — і перамаглі! Праўда, сама Дзёміна ў каментарыі да тых гарачых дзён напісала: “Нам нават часу не было пагаварыць з імі: бо і яны ўсё бягом, і ў нас — канцэрт на носе. Але ж — родныя людзі, як не дапамагчы! А перамозе супляменнікаў мы вельмі радыя. Жадаем і надалей так трымаць!”

ВЕСТКІ

Школьныя клопаты “Уздыму”

Шэраг цікавых імпрэзаў, сустрэч праходзіць з удзелам беларусаў Даўгаўпілса, горада на Дзвіне-Даўгаве

Ладзіць культурна-асветніцкія сустрэчы ў школах горада — для нас традыцыя. Чарговая, з удзелам сяброў Беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Уздым”, прайшла 18 красавіка ў сярэдняй школе Цэнтра (так яе называюць у Даўгаўпілсе). Старшыня суполкі Людміла Сінякова расказала вучням і настаўнікам, як яна ўзнікла, пра кірункі дзейнасці. З бліц-апытання мы даведаліся: і сярод прысутных нямала беларусаў. Увогуле ж нашых сустрэнеш у горадзе на кожным кроку. Гаварылі пра творчыя гурты “Уздыму” і Цэнтра беларускай культуры, і як жыхарам горада атрымаць адукацыю ў ВУН Беларусі, паехаць на нашу Бацкаўшчыну на экскурсію ці ў санаторый. Цікава, эмацыяна выступіла вядомы ў горадзе лекар, член праўлення “Уздыму” Зінаіда Сіліня. Праспявала ўрыўкі з розных латышскіх і беларускіх песен, частушкі пра каханне. І як доктар дала парад — спяваць, спяваць і спяваць! Бо песня жыць дапамагае. Усе дружна пляскалі ў ладкі.

Я расказваў пра даўноў беларуска-латышскую гісторыю, прыводзіў цікавыя факты. Напрыклад, пратое, што Рыга была заснавана... з дазволу Полацкага князя. А ў 20-30-я гады ў Даўгаўпілсе працавалі некалькі беларускіх таварыстваў, гімназія, беларуская школа, тэатр, меўся беларускі музей (першы ў горадзе!), пяць бібліятэк. На будынку беларускай школы па вул. Варшавас мы ўсталявалі памятную дошку. Нехта й пабачыць захачеў той будынак. Увогуле вучні былі актыўнымі: успаміналі, напрыклад, латышскія святы, знаходзячы паралелі з беларускімі. На заканчэнне Людміла Сінякова расказала пра дзейнасць маладзёжнай секцыі пры таварыстве. То можа з часам і з гэтай школы ў суполку прыйдзе папаўненне. А з кіраўніцтвам школы мы абмеркавалі, што цікавага можам зрабіць разам. Атрымалі ў падарунак кнігу: пра майстроў-керамістаў.

І яшчэ навіна: дзеці нядзельная беларускай школы “Вясёлка” наведалі выставу мастакоў аб’яднання “Маю гонар” — яна працуе ў гарадскім Краязнаўчым музеі з 8 красавіка. Разам з дзецьмі, настаўнікамі яе пабачылі і бацькі. Спачатку разглядалі працы Пятра Худабонкі, высвятлялі, якія мясціны Даўгаўпілса адлюстравалі майстар. Потым перайшлі ў залу з творами беларускіх мастакоў. Шмат было станоўчых эмоцый! Як агледзеліся, настаўніца Людміла Сінякова прапанавала дзецям паказаць карціны, якія ім найбольш спадабаліся. Найменшаму Арцёму глянулася карціна В. Целеша “Інтэграцыя”: на ёй ёсць прыгожая і “як жывая” шакаладка. Караліна паказала на карціну, дзе намалевана сала. Патрыка прывабіла абстракцыя, Элю — карціна з букетам рабіны, Ксеніі спадабалася карціна з кветкамі (дарэчы, яе аўтар Г. Жэлабоўская — настаўніца 16-й школы Даўгаўпілса). Дзецям спадабалася гульнія, і кожны хацеў паказаць “сваю” карціну. Настаўніца ж прапанавала паспрабаваць іх намалываць — кожнаму сваю... А на ўспамін пра незвычайны ўрок застаўся прыгожы фотаздымак на ганку музея.

Мікола Паўловіч, г. Даўгаўпілс